

Časopis „NAPREJ“ izhaja dvakrat mesečno in sicer 4. in 18.

Uredništvo, administracija in ekspedicija; Idrija št. 75.

Vse denarne pošiljatve na naslov:

Upravništvo „Naprej“.

Vse dopise in spise na uredništvo.

NAPREJ!

Lastnik lista:

„Idrijska okrajna organizacija“.

Naročnina za celo leto: v Idriji (brez donajanja na dom): krona 1-92, (z donajanjem na dom): kron 2-40, po pošti: kron 2-50, v Nemčijo 3 krona.

Posamezne številke 8 vin.

Giblje se!

Naša socialistična literatura vstaja! „Naši zapiski“, mali to mesečnik, so dovršili eno celo leto svojega življenja. 12 zvezčičev, 192 strani, lepega, zanimivega in za vsakogar prav poučnega berila imamo tu. Vsak zavedni delavec je s to knjižico lahko postavil temelj svoji domači biblioteki . . . Pri nas v Idriji izide te dni že četrti letnik „Žepnega koledarja za slovenske delavce“ — pred par tedni pa je izšla v založbi našega izdajatelja in tovarišev zbirka pestrnih pripovedij marljivega sodruga Pavla Mihaleka pod naslovom „Iz nižin življenja“, katera mora sevé biti takoj uvrščena v delavčevi knjižici poleg „Naših zapiskov“ . . . Stane le eno krono.

Porodila se je dalje v Ljubljani „Ljudska knjižnica.“ Prvi zvezek nam je podal v slovenskem prevodu „Magdalena“, roman iz življenja, kateri je napisal genialni revolucionarec, pesnik I. S. Machar. V drugem zvezku pa poučuje plodni A b d i t u s slovenskega delavca: kaj je občina, in kakšna bi morala biti občina, ako bi bila saj približno urejevana v socialističnem zmislu. Brošura: „Občina in socializem“ je in mora biti navodilo vsem onim sodrugom, ki se zanimajo za občinsko gospodarstvo, zlasti sevé pa je neizogibno potrebna pripomočna knjiga vsakemu sodrugu, ki morebiti že sodeluje v današnji občini kot merodajen činitelj . . . Veliko važnost predmeta „občina in socializem“ povdarja pisatelj v predgovoru, ko pravi: „v svetovnem boju za zmago kolektivizma ina izvršiti občina veliko nalogo. V socialni revoluciji je občina kot pomemben del organizacije človeške družbe merodajen činitelj. Vsled tega mora biti delo neposedujočih produktivnih slojev

v njej premišljeno ter imeti določeno smer, ki odgovarja njihovemu socialnemu stališču.“

Štiri knjige — knjiga „Naših zapiskov“, „Iz nižin življenja“, „Magdalena“ ter „občina in socializem“ — vse štiri iz delavcev za delavce.

Giblje se! Delavčeva biblioteka se množi. Jasneje gleda naše oko, in naše nade se množe. Iz otroške dobe stopamo že. Nazor, da je za slovenskega delavca vsaki odpadok dober, že izginjava. Novi nazor nastopa. Nazor, da je za našega proletarca najboljše komaj dobro! Malo je sevé še bojnikov in pristašev tega nazora. Še so na vrhuncu, pred nami in proti nam zaščitniki starih, evangeljsko starih nazorov, ali — saj življenje je boj, in brez boja ni zmage!

Giblje se! Slovensko socialistično slovstvo vstaja. Ti, slovenski proletarec pa sezi pridno po vsakem novem plodu. Pomni: *uspehi delavstva na gospodarskem polju imajo in morajo imeti predpogoje na vseh drugih poljih delavskega gibanja. Socialistična družba in osvoboditev delavčeva mora direktno izrasti iz celega telesa in cele duše ljudske družbe, zlasti sevé delavstva. Brez lastne kulturne zrelosti se delavstvo osvoboditi ne more.* To sta v svojih knjigah pripoznala tudi Bernstein in Kautsky.

Anton Kristan.

Kaj imenujemo bogastvo?

Napisal Robert Blatschford.

(Nadaljevanje in konec.)

Sedaj prihajamo k drugemu vprašanju: Odkod prihaja bogastvo?

To vprašanje je treba razdeliti v dvoje vprašanj in sicer:

- 1.) Odkod prihaja bogastvo?
- 2.) Kdo ustvarja bogastvo?

Z vprašanjem: „odkod prihaja bogastvo?“

Idrja 1903
 12. 11. 1903
 13

je v resnici mišljeno: „Na kakšen način pridemo k bogastvu?“

Vse bogastvo prihaja iz zemlje.

Vse jestvine so iz zemlje — brez rastlinstva ni mesa. Rastlinska jed prihaja posredno iz zemlje; iz zemlje dobivajo živali svojo hrano.

Zemlja nam daje vse snovi za našo obleko, za naša prebivališča, za našo kurjavo, za naše orožje, za ladje, za stroje, za igrače in za okrasje. Zemlja nam daje namreč tudi stavbeni les, kovine, žito in krmo, s katero se živé živali, ki nam dajo zopet perje, kože, meso, mleko, slonovo kost, kosti sploh, lèp in še mnogo drugih stvari.

Istotako je z stvarmi, katere nam daja morje, kakor je koža tulenova, kitova mast, ribe, mušle, biseri in druge stvari; le pomisliti si je treba, da je k temu vsemu bilo potreba ladij, mrež in podobnega orodja in da so ladje in vse k temu potrebno orodje narejeno iz kovin in plodov, ki nam jih daje zemlja.

Reči moremo torej, da prihaja vse bogastvo iz zemlje.

In to nas privaja k drugemu delu našega vprašanja: „Kdo ustvarja bogastvo?“ ali pa: „Na kakšen način pridemo k bogastvu?“ Bogastvo ustvarja človek. Ljudstvo dežele je, ki ustvarja bogastvo te dežele.

K bogastvu se pride z delom. Bogastvo se ne ustvarja z nobenimi drugimi sredstvi ali z drugim načinom. Vse blagostanje je ustvarjeno iz zemlje s človeškim delom.

Premog ni bogastvo; bogastvo je premogova jama. Premog ni bogastvo, ker je v notranjosti zemlje; premog je pa bogastvo, kakor hitro ga prinesemo iz globočin in ga pripravimo za uporabo.

Kit ali pa tulen nista bogastvo, dokler ju ne vjamemo.

V deželi, kjer ni prebivalcev, ni bogastva.

Zemlja ni bogastvo. Zaradi ustvaritve bogastva je treba zemlje in človeka.

Brez dela ne more biti nobenega bogastva.

In sedaj pa preidemo k prvi zmoti naših narodogospodarjev. Imamo narodogospodarje, ki pravijo, da bogastvo ni ustvarjeno vsled dela, ampak „kapitala“.

V ti trditvi ni najti niti resnice niti pameti.

„Kaj je kapital?“

„Kapital“ je zaloga, le da je drugače izražena beseda. Adam Smith ga imenuje podjetniška zaloga. Kapital je pohišstvo, stroji in druge zaloge, katere potrebujemo pri stvarjenju bogastva. Kapital je jed, kurjava, obleka, podstrešje, vse — s čimur so sploh ti, ki se pečajo s stvarjenjem kapitala, oskrbovani.

Ako hoče lovec ustreliti zver, potrebuje orožja. Njegovo orožje je „kapital“. Kmet mora čakati, predno mu pšenica dozori in predno mu je krompir zrel, potem ga more še-le uporabiti za hrano. Zaloga (Vorrath) jestvin in orodja, katero rabi pri sejanju pšenice in pri saditvi in obkopavanju krompirja in za svojo hrano, da more živeti še, dokler niso plodovi zreli — to je vse „kapital“.

Kapital Robinsona Kruzoe je bilo orožje, jestvine in orodje, kar je rešil še iz potopljene, razbite ladje. To je imel, da je mogel živeti, dokler ni zasejal žita, ne vdomačil koz, ne postavil hiše, ne naredil iz kože obleke, iz lesa vesla.

Kapital je torej zaloga. No, in iz česa so pa zaloge? Zaloge so bogastvo. Zaloge, pa naj so že jestvine ali pa orodje, daje zemlja in so pridobivane ali pa ustvarjene s človeškim delom.

Niti zrnca kapitala ni na svetu, ki bi ne bilo ustvarjeno z delom.

Vsaka lopata, vsak plug, vsako kladivo, vsake statve, vsak voziček, voz, hlebec kruha, steklenica, slanina, vrč čaja, sod piva, dvojé čevljev, zlat ali pa srebrn denar, tram na železnici ali pa železnični tir, čoln, cesta, kanal, sleherni orodje sploh — vse to je bilo ustvarjeno iz zemlje z delom.

Vedeti je torej, da bi ne bilo kapitala, ako bi ne bilo dela. Delo ima prednost pred kapitalom, kajti delo ustvarja kapital.

Glejte, kako neumno je vendar govoriti, da kapital ustvarja bogastvo. Delo rabi kapital, ko pridobiva bogastvo, kapital sam pa ni zmožen nobene delavnosti in sam ne ustvari ničesar.

Lopata je „kapital“. Vprašam vas, ali je prav, ako rečem, da je lopata izkopala jarek in ne delavec?

Plug je kapital. Ali je prav, če se reče, da je ledino izoral plug in ne orač?

Statve so kapital. Ali je prav, če se pravi, da so sukno izgotovile tkalčeve statve. Tkalec je, kateri dela sukno. Statve le rabi pri tem in statve so bile izgotovljene od rudarja, kovača, mizarja in inžinirja. Statve so sestavljene iz lesa, železa in medi. Vendar pa nikdo ne bo rekel, da so statve naredile jame, od koder se koplje železo in druga orodja! Da pa je mogel biti narejen, je bilo potreba dela rudarjev, inženirjev, kmetov, ki rede ovce, strigačev volne, vrvarjev, tkalcev in drugih delavcev. Narejen je bil le vsled dela in na noben drug način ni mogel biti narejen.

Kako more kapital ustvarjati bogastvo? Vzemite parni plug, patentne brane, žakelj pšenice, hranilnično knjižico, tucat konj, jed in obleko, ki bi zadostovala sto ljudem za celo leto; in ves ta kapital zložite na polju, ki meri 40 oral in ne ustvari se Vam niti za dobo 50 let niti eden klas, ako ne pošljete človeka, ki bi delal.

Dajte pa hlapcu vile, malo gnoja in vrečo žita in imeli boste plodove. In ako je iznajdliv dečko ter ima v bližini drva in vodo, si bo tudi poiskal hrano, dokler plod ne dozori.

Vidimo torej, da je vse bogastvo ustvarjeno iz zemlje z delom in da je kapital le del bogastva, ki je bilo z delom ustvarjeno, z delom nagomilano in katero se končno zopet rabi k ustanovitvi daljšega kapitala.

Naše tretje vprašanje se glasi: „Kako se bogastvo porablja?“ Odgovor ni lahek. Ali reči moremo, da se bogastvo deli na tri dele, — ne enake — imenovane renta, obresti in mezda.

Renta je bogastvo, katero plača najemnik za uporabo zemlje njenim lastnikom, veleposestnikom. Obresti so bogastvo, plačano kapitalistom (lastnikom izdelovanih sredstev in zalog) za porabo tega „kapitala“.

Mezda je bogastvo, ki se plača delavcem za njihovo delo, katero so imeli pri pridobivanju vsega bogastva.

Veleposestnikov je le malo, ali veliki del vsega bogastva dobe oni.

Kapitalistov je le malo, ali veliki del vsega bogastva dobe oni.

Delavcev je velikansko število, vsi skupaj pa ne dobe več kot tretjino tega bogastva, katero so ustvarili.

Veleposestnik ničesar ne ustvarja. Veliki del vsega bogastva dobi le za to, ker dovoljuje delavcem uporabiti zemljo.

Kapitalist ničesar ne ustvarja. Veliki del vsega bogastva dobi le zato, ker dovoljuje delavcem uporabljati kapital.

Delavci pa ustvarjajo vse to bogastvo in prisiljeni so največji del dati veleposestnikom in kapitalistom, ki ničesar ne ustvarjajo.

Socializem pravi, da je veleposestnik v katerikoli družabni uredbi nekoristen, in da je kapitalist v dobro urejeni družbi nepotreben in da mora biti ljudstvo samemu sebi veleposestnik in samemu sebi kapitalist.

Ako bi bilo ljudstvo samo veleposestnik in kapitalist, pripadalo bi vse blagostanje delavcem, ki so ga ustvarili.

Sedaj še nekaj. Pravimo, da je delo ustvarilo bogastvo. Kaj pa je delo?

Delo je vršitev. Razlikuje se dvojna vršitev; gmotna in duševna. V resnici je pa delo le eno — delo roke in mozka skupaj; kajti težko je najti kako duševno delo, kjer bi ne bilo deležno gmotno delo, in tudi gmotnega dela ni, kjer bi duševno delo ne imelo svoj delež.

Roka je v resnici del mozka in ne more ničesar delati, ako je ne vodi mozek. Ako pa pravimo torej, da je bogastvo ustvarjeno z delom, mislimo s tem delo rok in mozka.

Smatram za potrebno to popolnoma razjasniti, ker uvidite še, ako se boste pečali z narodogospodarji, da se delajo poskusi rabiti besedo: delo, glavno v zmislu dela roke.

Ako torej vidimo, da je vse bogastvo ustvarjeno z delom, ne mislimo s tem, da so vse bogastvo ustvarili poljedeljski delavci, mehaniki in stavbeni dninarji, temveč, da je vse bogastvo ustvarjeno bilo od delavcev — to je od delavcev duha, kakor od delavcev rok, od iznajditeljev in ravnateljjev, kakor od mož, ki imajo v rokah kladivo, žago in lopato.

LISTEK.

Informacija.

A. P. Čehov. *)

Poldan je bilo. Posestnik Voldirov, visok, debel mož z ostriženo glavo in s polno gledajočimi očmi, je slekel vrhno suknjo, si obrisal pot raz čelo s svilenim robcem in plaho stopil v pisarno. Tam so škripala peresa.

— Kje bi dobil informacije — se je obrnil z vprašanjem k slugi, ki je iz urada nesel podstavec s steklenicami. — Hočem nekaj povprašati in zaprositi za prepis nekega sklepa.

— Tam-le pojdite. Tam-le k onemu, ki sedi pri oknu — je dejal sluga, pokazavši s podstavkom na okno.

Voldirov je zakašljal in nameril k oknu. Tam pri zeleni mizi je sedel mlad mož redkih las, dolgega, mozolnatega nosa in v obledeli uniformi. Vtakniviši svoj mozolnati nos skoro v papir, je pisal prav goreče. Okrog desne nosnice mu je brenčala muha, vsak trenotek pa je nategoval spodnjo ustnico in si pihal v nosnice, kar je seve dajalo njegovemu licu kar najbolj skrbni izraz.

— Ali morem tu... pri vas — obrnil se je k njemu Voldirov — izvedeti nekaj v svoji zadevi? Moje ime je Voldirov. Rad bi imel tudi prepis sklepa iz 2. marca.

Uradnik je pomočil pero v črnilo in pogledal, ako ni preveč pomočil. Prepričavši se pa, da pero ne naredi packe, je zopet ž njim zaškripal... Njegova ustnica se je zopet nategnila, ali tokrat že ni mogel pibati: muha mu je sedla na uho.

— Ali bi mogel tu nekaj zvedeti? ponavljal je čez eno minuto Voldirov. — Jaz sem posestnik Voldirov.

— Ivan Alexejič! — zakričal je uradnik v zrak, kakor bi Voldirova ne videl. — Ko pride trgovec Jalikov, mu povej, da naj si dá na policiji vidirati to oznanilo! Tisočkrat sem mu že to rekel.

Prihajam zaradi svojega procesa z dediči knjeginje Gugulinove — oglasil se je Voldirov. Prosim Vas lepo, da me poslušate! Uradnik še vedno ne opazi Voldirova, ujel je na ustnici muho, pregledal jo prav pozorno in jo vrgel proč. Posestnik je zakašljal in se glasno huseknil v svoj četverkasti robec. Ali niti to ni pomagalo. Uradnik ga še vedno ni slišal.

Dve minuti je trajala pavza.

*) Anton Čehov je ruski pisatelj, ki v svojih pripovedkah opisuje zelo resnično rusko življenje. „Informacija“ je ena takih črtic, ki jako lepo kaže ruskega uradnika in njegovo naturo. Op. ur.

Voldirov je vzel iz žepa papirnat rubel (ruski denar) in ga položil pred uradnika na odprto knjigo. Uradnik je grdo pogledal, potegnil k sebi knjigo s skrbnim obrazom in jo zaprl.

— Le malo informacije prosim. Rad bi vedel, zakaj pravzaprav dediči knjeginje Gugulinove... Ali Vas smem nadlegovati?

Ali uradnik, ves zamišljen, je vstal, popraskal se po komolcu in šel po nekaj v omaro. Čez eno minuto se je vrnil k svoji mizi, in vzel knjigo zopet v roko: na nji je ležal zopet papirnat rubel.

Le eno minuto Vas bom nadlegoval. Le malo informacijo — je proseč jecljal Voldirov.

Uradnik ni slišal; začel je nekaj prepisovati. Voldirov je nagubančil obraz, brezupno je pogledal na to celo bando, škripajočo s peresi.

— Pišejo in pišejo — si je pomislil vzdihnivši! — Hudič naj vse vzame!

Nato je odšel od mize in ostal sredi pisarne, brezupno spustivši roke. Sluga, ki je šel zopet okrog s steklenicami, je najbržeje opazil njegovo brezupnost, zato je šel k njemu in ga po tihem vprašal: „No, kaj? Ali že veste, kar ste hoteli vedeti?“

— Hudič naj vzame vse skupaj! Razlagam mu in razlagam, on pa me niti poslušati noče.

— Tri rublje mu dajte! — pošepnil mu je sluga.

— Saj sem mu že dal dva!

— Le še mu dajte. Za manj kot za tri rublje ne naredi ničesar!

Voldirov se je povrnil k mizi in položil zopet na odprto knjigo zeleni papirček. Uradnik je zopet potegnil knjigo k sebi in začel v nji goreče listati. Na to pa je, kakor povsem slučajno, pogledal Voldirova. Njegov nos se je zalesketal, se pordečil in se žgubančil na smeh...

— Ah, ali si česa želite? — je poprašal.

— Rad bi kaj zvedel o svoji tožbi. Moje ime je Voldirov.

— Veseli me. Aha, v zadevi dedičev knjeginje Gugulinove? S čim pa morem postreči. Voldirov mu je razložil svojo prošnjo.

Uradnik je oživel, da bi ga človek kar ne spoznal. Takoj mu je dal zahtevano stvar, preskrbel, da so mu izgotovili prepis, podal mu stol in se končno razgovoril ž njim o vremenu in o letini. In to vse v eni minuti. In ko je Voldirov odhajal, ga je uradnik spremljal celo doli do stopnjic, uljudno in spoštljivo se smehljajoč in kazoč, kakor da je pripravljen

vsak trenotek pasti pred njim na zemljo. Vol-dirov ni niti vedel: zakaj, sramoval se je in v zadregi, poslušajoč nek notranji glas, je vzel iz žepa zopet rubel in ga podal zopet uradniku. In ta neprestano se klanjajoč in smehljajoč, vsprejel je rubel z eksametersko hitrostjo.

— To so ljudje! — pomislil si je posestnik, ko je prišel ven na ulico, obstal je in si obri-sal čelo z robcem.

ZADRUŽNIŠTVO.

Nekateri člani našega „Občnega kon-sumnega društva“ preradi pozabljajo na svoje dolžnosti napram društvu, zlasti na odstavek a) § 55. zadružnih pravil, ki pravi: sleherni član ima dolžnost: a) v osnovitev zadružnih deležev v § 56. določeno odrajtovati. — Za-družni delež znaša za slehernega člana 40 kron. Ta delež se lahko takoj pri pristopu ali pa po posameznih poplačilih dopolni, katera je najmanjše v tedenskih doneskkih 50 vinarjev odrajtovati.

Opozarjamo zatorej dotične člane, da vrše svoje dolžnosti, drugače se bodo morali neko-liko drugače opomniti.

Glede posestnih obligacij na Podrotejo bi se moglo tudi več življenja pokazati. Mnogo članov je, ki bi mogli to obligacijo prav v kratkem uplačati. Društvu bi zelo pomagali, sebi pa sevè tudi — ker člani tvorijo društvo.

Iz razvoja konsumnega gibanja. — Na vrhuncu konsumnega gibanja v celem svetu stoji Anglija. V angleških organizacijah je bilo l. 1872. okrog 308.000 članov. Od teh časov pa so zelo napredovali. Leta 1882. so imela angleška konsumna društva 603.000 čla-nov, l. 1892. pa že čez en milijon, l. 1902. pa nad dva milijona članov. L. 1872. se je prodalo za 229 milijonov kron, l. 1902. pa že za dva tisoč milijonov kron! In čistega dobička je bilo 200 milijonov kron!!

Nakupna angleška društva, to so zveze, ki preskrbljujejo blago za konsumna društva, imajo premnogo tovaren, trgovskih ladij na morju ter celo plantaže in tovarne v drugih delih sveta, kakor v Aziji, Afriki, Avstraliji in Ameriki. Članom ne dajo le dividend, ampak vse kaj družega, n. pr. organizirajo stavbe hiš in delavskih domkov, ki sčasoma preha-jajo delavcem v rokè. Do leta 1902. se je zgradilo 13.327 takošnih hišic, in 23.940 članov je dobilo podporo na zgradbo svojih hišic! In to se vse dela za denar, katerega so delavci nabrali s tem, da niso hodili ku-povat h trgovcem, ampak v svoje konsumno društvo.

V Nemčiji so štela konsumna društva l. 1893. nad 500.000 članov, sedaj pa že imajo

Čitajte naš „Naprej“, razmiš-ljujte o prebranem ter širite idejo socializma in „Naprej“, ki je njih vestni glasnik! Na delo!

nad en milijon in prodajo na leto za 250 milijonov mark. Konsumno društvo „Lipsko-Plagwitz“ je prodalo v mesecu maju tekočega leta za en milijon mark. To je nekaj! Utržiti v enem mesecu en milijon marek! Sploh pa so posamezna nemška konsumna društva na-rasla tako, da je veselje. Konsumno društvo v Vratislavi šteje 60.000 članov, Lipsko-Plag-witz 30.000 in „Vorwärts“ v Draždanih 22.800 članov. Večina vseh teh članov pripada de-lavskemu razredu!

Ako premišljujemo vseto, potem se moramo nehoté čuditi, kaj se je vse naredilo iz malih začetkov. Marsikaki ravnatelj angleškega oz. nemškega konsuma je hodil že sam na trg z vozičkom, kjer je nakupoval blago, oziroma je tudi sam vse prodajal. In ves ta velikanski kapital je narasel iz onih malih težko prislū-ženih krajcarjev, katere je delavec v potu svojega obraza zaslužil.

Resnične, preresnične so besede Mrs. Sidney Webba:

„Ko se združi ves delavski razred v za-družniško zvezo (konsumno in pridobitno) in pa v zvezo strokovnih organizacij, potem pri-pade brez ozira delavcem gospodarstvo na svetu.“

In po tem hrepenimo! —

Kaj se iz tega uči idrijski sodrug?

Da mora agitirati za naše delavsko „Občno konsumno društvo“, da mu mora pri-dobivati vedno novih in novih članov, da mora idejo konsumne zadrūge širiti povsodi ter jim sam biti veren pristaš.

Zaupno posvetovanje članov „Občnega konsumnega društva“ se je vršilo v nedeljo 1. nov. Poročal je naš urednik, razložil je natančno položaj društva in poti, ki peljejo še do večjega razcvita in napredka. Govorili so še zadružniki: Čuk, Pivk, Gantar, Jakob Kris-tan, Ignacij Troha, Peternelj, Rinaldo Fran i. dr. Uspeh svetovanja bo brez dvombe jako dovoljen. Udeležniki — bilo jih je 281 — so se vračali prav zadovoljni domov, češ, le tako naprej, le tako skupno pridemo naprej. — O tem posvetovanju homo še pisali, ker je prineslo na dan prav zelo zanimivega gra-diva za zadružniško vprašanja.

IZ IDRIJSKEGA OKRAJA.

Socialističnemu delavstvu širom Slovenije! Idrijsko delavstvo sklicuje na dan 8. dec. t. l. v Idrijo IV. okrajno konferenco s sledečim redom: 1. Poročilo okrajnega zaupnika o dosedanjem delovanju; 2. Naše nadaljno stališče; 3. Poročilo uredništva in upravnitva „Napreja“; 4. Račun Koledarja; 5. Raznoterosti. — Pravico udeležbe na ti konferenci imajo v prvi vrsti delegati sodrugov iz idrijskega okraja, potem tudi zastopniki sodrugov, ki se zanimajo za obstoječe razmere v jugoslovanski socialno-demokratski stranki. Prijave, kakor vsa vprašanja pošiljati je na uredništvo „Napreja“ — Idrija.

Za izvrševalni odbor okrajne organizacije:

Valentin Gliha,
okrajni zaupnik.

Žalostne razmere. Ob današnjem času splošne politične zaostalosti in zmedenosti, nezrelosti in neodkritosrčnosti stoji povsod delavstvo kot nepremagljiva trdnjava napredka, le pri nas je takorekoč delavstvo poljana, pri kateri kopljejo nekateri posamezniki v svojo bolno zabavo volje jame, češ, ta ali ta se bo že izpodtaknil in padel. Kdaj bo že konec takega počenjanja? Kdaj?!

„**Rdeči Prapor**“, sedanje glavno glasilo gosp. Karla Linharta in gosp. Ivana Mlinarja, ne more kaj, da ne bi v sleherni številki udarilo po našem uredniku sodrugu Antonu Kristanu. Tako prinaša v poslednji številki članek „Etična plat mase“. Ne bi se ozirali na ta izbruh bolnega slavloljubja in jetične jezuitičnosti, ako bi ne videli v njem nekaj drugega, česar v razmere nevpeljani bralec ne opazi. Članek hoče predbacivati sodr. Antonu Kristanu, da je izpodrinil sodr. Fr. Rinaldota raz mesto ravnatelja „Občnega konsumnega društva“ ter to isto zasedel sam. Da bi pa to predbacivanje lepše izgledalo, govori se o etični plati človeka in o nazorih sodr. Kristana Antona glede etične strani ljudske mase. Članek sam na sebi je zveržen tako, da je na prvi mah poznati, da ga ni pisala trezna duša, ampak jetični zloduh, ki gre za načelom: mit dem möchte ich noch fertig werden . . .

Kdor je članek bral, videl je vsakdo v njem vrhunec smešnosti onemoglega zakotnega hujskača. Vse insinuuacije na sodr. Antona Kristana zavračata nazaj kakor uredništvo tako izdajatelj našega lista. Zakaj je idrijsko delavstvo postavilo sodr. Antona Kristana proti njegovi volji na čelo svoje gospodarske organizacije, o tem se ne bomo prepirali z gospodo okrog „Rdečega Praporja“,

kajti o tem jih bo naš izdajatelj sodr. Rinaldo Fran sam podučil. Idrijskim rudarjem predbacivati, da so nevedna masa, to je pa od gospodov okrog „Rdečega Praporja“ naravnost najgrša nesramnost! Idrija je bila ponos jugoslovanske soc. dem. stranke, dokler je imela za njo odprti možnjiček ali sedaj, ko se je postavila na stališče popolne enakopravnosti, sedaj pa je — idrijski rudar nevedna masa. Zgražamo se s svetim ogorčenjem nad tako brezvestnostjo, ki se je seve mogla poroditi le v otrovani duši kakega duševno in fizično propalega možiceljna, in znami vred se zgraža nad tako pisavo vsak pošteni socialist . . .

Zdaj ko idrijski rudar ne pleše več tako kot drugi žvižgajo, zdaj je nevedna masa . . . Brr . . . Mraz obletuje človeka, in žalost razjeda naše srce, da je tako nizko padel „Rdeči Prapor“, oni „Rdeči Prapor“, ki je kot izgnanec, kot offcielno prokleti list, zagledal luč sveta. Pa — saj drugače biti ni moglo; sledovi vzgoje, katero je sedanji njegov urednik dobil v krogu anarhistov pri „Neues Leben“ — ti se kažejo povsodi. O, Abditus iz „Neues Leben“ — o janičar svojih principov o ljudski masi, pomazal si čisti ščit „Rdečega Praporja“, onečedel list, ki bi imel služiti osvobojbi delavskega razreda izpod jarmov kapitalima! Ali, končno, ti si nedolžen, krivi so oni, ki ne narede tvojemu otroškemu počenjanju konca.

In eden glavnih krivcev je oče članka „Etična plat mase“, ljubljanski zliduh, ki hodi okrog z ledenim obrazom in voha po krvi in blatu, po blatu in krvi, katera najbolj prija njegovemu milijeju.

Delavci širom Slovenije! Vzdignite svoj čisti ščit, glavno: delavci ljubljanski, dvigujte se — čas je, da se otme ladija socializma raz nevarno skalovje, kjer nanjo preže telovaji, hoteč jo pogubiti —

Pokažite gospodi krog „Rdečega Praporja“, kar ji gre! Mi ji — bomo!

Izvanredni občni zbor ženskega društva „Veda“. 18. okt. se je vršil izvanredni občni zbor edinega našega ženskega društva „Vede“. Glavna točka dnevnega reda je bila volitev novega odbora. S starim odborom so postale članice nezadovoljne. Novi je sestavljen tako-le: predsednica: Hladnik Marija, podpredsednica: Lapajne Marija, tajnica: Kalan Ana, nje namestnica: Kogej Marija, knjižničarica: Močnik Marija, nje namestnica: Habé Marija, blagajničarica: Pivk Antonija, gospodinja: Požnel Jera, odbornici: Rupnik Marija in Filipič Marija. — Pri točki: predlogi in nasveti je nastala precej živahna razprava. Končno se je sklenilo: stopiti s podružnico „občnega rudarskega društva“ glede uporabe knjižnice in čitalnico v zvezo, tako, da bodo smele članice „Vede“ izposojevati si knjige in spise iz knjižnice rudarskega društva in čitati časopise ter revije v čitalnici rudarskega društva.

Društvo pristopi k strokovni komisiji na Dunaju ter bo vredilo dva plačilna razreda, ki se vpeljeta še-le ob začetku l. 1904. Do tedaj pa velja stari donesek 40 vinarjev mesečno. — Urađovalo se bude v prostorih rudarskega društva. Blagajničarico bo najti ondod vsako nedeljo od 3.—4. ure pop.

H koncu občnega zbora je občnemu zboru prisostvujoči urednik našega lista na kratko obrazložil pomen in namen ženskega društva „Veda“. Društva namen je izobraževalec in gospodarski; zlasti mu je svrha: a) ženski spol duševno dvigniti iz znanstvene, socialne in spolne nevednosti; b) čuvati ženstvo pred moralnim in fizičnim propadom; c) podpirati ženstvo v stremljenju po zboljšanju gospodarskega položaja. Namen prav lep. In na članicah je, da bodo ta namen v resnici po svojih močeh izvrševale.

Agitujte za pristop v društvo. Danes je že lepo število družtvenic, skrbite, da se to število podvoji in potroji. Skrbite, da se popravi, kar se je morebiti zamudilo. Med ženstvom je še toliko teme, ah toliko! In namen, prvi in glavni namen „Vede“ je: dvigniti ženski spol duševno iz znanstvene, socialne in spolne nevednosti..

Javni društveni shod podružnice „Občnega rudarskega društva“ v Idriji je bil prav zanimljiv. Na dnevnem redu je bilo: predstoječa konferenca slovenskih rudarjev v Zagorju. Posamezni člani so razmotrivali posamezne točke te konference, zlasti pa točko, katero da idrijsko rudarstvo na dnevni red, namreč: strokovno časopisje. Shod je vsprejel več predlogov tičočih se te zadeve. Končno se je razmotrivala še stavka v Trbovljah in Zagorju. — Vodstvo podružnice je pooblaščno storjene sklepe uresničiti.

Društveni gospodar. S prvim novembrom je nastopil v podružnici rudarskega društva sođr. Batič službo gospodarja. S tem bo odpomagano vsem pritožbam glede rednega dobivanja časopisa, snaženja društvenih sob, ureditve čitalnice itd.

Naznanilo. Odbor podružnice „Občnega rudarskega društva“ v Idriji naznanja, da bodo odslej člani — po sklepu društvenega shoda z dne 18. m. m. — dobivali le tri številke „Rd. Pr.“; 4. oz. 5. št. se bude kupilo le po 10 iztisov, ki se bodo brali v društveni čitalnici, oziroma po želji cirkulirali med člani.

Idrija za štrajkujoče v Zagorju in Trbovljah: Dr. Fr. Karfik 5 kron, dr. Štverák 3 krone, D. P. 1 krono, Straus Franc 1 krono, Kokalj Jože 20 vin., M. —, 10 vin., Majnik Franc 60 vin. V pušici nabrano 1042 kron, 471 kron, 1315 kron. Pivk Janez nabral 194 kron — skupaj 41 kron 12 vin., katere smo poslali štrajkujočim v Trbovlje. Dalje so darovali naši sođrugi toliko bele in ržene moke, da se je speklo iz nje 438 kg kruha, katerega je spekel g. Turk zastonj. — Dalje je daroval Podobnik Fr. 1 krono in sođrugi iz

Spodnje Idrije 626 kron, s šimur se je poplačalo stroške pri vožnji kruha in nagradi pekovskim učencem.

Predavanje o razvoju tvorstva. V oboto, 31. oktobra, je začel naš urednik predavati v podružnici Občnega rudarskega društva o razvoju tvorstva: v prvem predavanju je razložil nazor Linnéja na živalstvo in rastlinstvo ter njegovo sestavo, potem je očrtal težnje Buffona, Cuviera, Lamarcka in Saint Hilaireja. — Prihodnjič bude predavanje o Wallaceju in početek o Darvinu.

Predavanje v Spodnji Idriji bo 8. t. m. ob 1/4 popoldne. — Sođrugi, agitujte in pridite vsi. Snov predavanja zelo zanimljiva.

Zopet seja — občinskega odbora v našem mestu! Po dolgem prestanku je oživel zopet gospod župan ter sklical sejo. Bojé se pa za varnost, zdravje in življenje prečastitih gospodov odbornikov omejil je pristop na galerijo. Odredil je v svoji veliki modrosti, da odslej za naprej ne sme iti na galerijo, kdor bi hotel, ampak, kogar bo gospod župan povabil. Tako da je tudi na Dunaju v državnem zboru . . . Glej ga Lapajneto, naš občinski zastop primerja z državnim zborom. To ni kar si bôdi. Sođrug Rinaldo je v ti zadevi interpeliral, ali županova je obveljala, kajti liberalna večina vsemu prikima . . .

Mi pa prav energično protestiramo proti takemu načinu omejevanja pristopa poslušalcev k javnim občinskim sejam. Zlasti se je pa potreba opreti proti takemu razpošiljanju vstopnic, kot ga je gospod župan razlagal. 10 soc. demokratom, 10 klerikalcem, 10 — sokolom, 10 bralnemu društvu in deset — gasilcem . . . To se pravi: liberalcem 30 vstopnic, klerikalcem in socialnim demokratom po 10. To je krivično, in to se mora odpraviti! Ako so občinarji dosti dobri, da davke plačujejo, da se jim razne naklade nalagajo, potem mora jim tudi biti pristop na galerijo dovoljen. In ako ena ne zadostuje, naj se pa napravi še ena!

Kako licitira naš župan občinska dela? O tem se je govorilo tudi v ti seji. Neki mož K. je prevzel na dražbi v izvršitev delo pri realki za toliko in toliko. Položil ni sevé nobene kavcije. Sredi dela je pa uvidel, da s tem denarjem ne bo izvršil, ali delo je vseeno izvršil — delavcev pa ni plačal. In sedaj je prišla prošnja na občinski odbor, naj ta toliko in toliko (okrog 1400 kron!) doplača . . . In slavni občinski odbor je — dovolil ne da bi prijel gospoda župana prav pošteno za ušesa, zakaj takim ljudem tako nepremišljeno odaja delo. Stvar cela nam tudi ni jasna. Naloga občinskega odbora je, zlasti v prvi vrsti gospoda župana, da to zadevo pojasni. Ako bi to kar tako na tihem ostalo, potem pride vsak, ki še kedaj prevzame kako delo od občine, in bo zahteval, da se mu toliko in toliko doplača. Nočemo

razmotrivati, ali dotični K. res ni mogel z dotičnim denarjem iziti, ker se nam ne gre za ta slučaj, ampak za načelo. Ali dolžnost mož, ki sedé v občinskem odboru, je bila in je še vedno, da preiščejo, ali je K.—va izpovedba prava ali ne.

Na dan z resnico! Proč s takim šlendrianom! Davkoplačevalci, odprite oči!

Tudi gasilno društvo je bilo na dnevnem redu v občinski seji. Gospod virilist Gollí, ki igra v našem zastopu ulogo dunajskega Bielohlaveka, samo, da je pametnejši od tega, je prav po domače ožigal po gasilcih in po njihovem načelniku gospodu Šepetavcu, češ: samo, da bi bili na špici, delal pa bi nobeden nič. In gosp. župan tudi ni delal poklonov gospodu podžupanu, ki je načelnik gasilne straže. Gasilce so zmerjali s šnopcarji in gerušarji; gospod župan se je celo „na licu“ mesta prepričeval, da res ne vrše svojih dolžnostij; hidranti so zanemarjeni, na glavnem trgu ga celo najti ni. Gollí se jim je pa rógal, češ: fige ste, fige, take gasilce imate, kakršne sprejemljete . . . Debata je bila prav komično-domača. Gospod Šepetavec je v potu svojega obraza zagovarjal svoj štab. Sodrugi Rinaldo je opominjal župana, naj opozori gospode k stvarni debati ter predlagal, naj se v svrhu nakupa primernega prostora izvoli posebna komisija. Kako je bilo s tem predlogom, ne vemo. Menda se je pomečkalo, kakor se po navadi vse pomečka. Govorili so sicer nekaj o nekem stavbenem odseku, ki se naj pomnoži; kaj se je pa sklenilo, pa ne vemo.

Glas idrijskega delavstva po splošni, enaki in tajni volilni pravici ni našel v očeh idrijske buržoazije pristresja. V seji občinskega odbora z dne 22. oktobra se je razpravljalo o resoluciji zadnjega javnega ljudskega shoda. Resolucijo je utemeljeval sodrugi Fran Rinaldo, ki je staveč primerni predlog, zahteval naj se občinski odbor izreče za nujnost korenite volilne reforme v zmislu splošne, direktne, enake in tajne volilne pravice kakor v deželni zbor tako v občinske zastope, zlasti sevé v idrijski, ker Idrija je delavsko mesto, v katerem je delavcev največ, ali pravic nimajo nobenih! Gospod župan se je vzdignil nato ter kot pristni liberalci rotíl mestne očete, naj glasujejo proti predlogu s. Rinaldota, češ: mi kot liberalci moramo varovati svojo posest. Govoril je kot zapriseženi nasprotnik delavskega ljudstva, kot brezsrčni strankar, ki ne privoščí brezpravni delavski masí najmanjše pravice! Od klerikalcev, katerih sedi sedem v občinskem zastopu, se ni nikdo vzdignil, da bi zavrnil župana ter da bi utemeljil zahtevo po splošni in enaki volilni pravici. Pri glasovanju je glasovalo za predlog s. Rinaldota 8 prisotnih, proti deset . . . Na galeriji je po izidu tega nastala glasna nezadovoljnost, daš

je bila tod večina narodno-naprednih pristašev. Delavci, vzdramite se!

Epištola o čistosti.

(Konec.)

Ako se epidemija dalje širi in pride celo do mest, v katerih je prebivalstvo v svojem jedru izobraznejše in potem tudi skrbnejše za svojo čistost, v katerih je tudi javna čistota na višji stopinji razvoja — tu prenehajo tudi najbesejše epidemije, ali pa saj mirneje postajajo. Primerov tega smo videli v poslednjem desetletju celo vrsto. Da nečistost vzdržuje epidemije in onemogočuje boj proti njim, o tem pričajo takorekoč vsak dan poročila iz ruske države in sosednih azijskih krajev, kjer živi prebivalstvo v taki nečistosti, da je groza.

Z izbrazbo ljudstva stopa tudi javna čistost in čistost v domačijah ljudij. Čistost sama pa vspodbuja človeka k izobrazbi, čistost dela delavcu domačijo prijetnejšo; ako skrbi žena za to, da osvežuje domačijo s svojo čistoto, delavec nehote primerja svojo sobico z zakajenimi umazanimi brlogi, v katerih mora biti, da ne vidi gnjusobe, ki zeva nanj od vseh strani. Ni dvoma, da ga čistost brani pred alkoholizmom.

Zašel bi predaleč, ako bi vspominjal nraavnih uspehov čistosti. Prešel bi na drugo polje, na polje nraavnosti — in to prepuščam drugim.

Vem, da sem rekel premalo v teh nekoliko vrsticah, manje nego imam na srcu. Želel bi, da naj čitatelj o stvari dalje razmišlja. Pride na nove misli o predmetu, o katerem nekaj napisati sem pravkar poskusil. In ako bode razmišljal, pride nato, da bo ozkosrčno skrbel za čistost in da postane apostelj za čistost. O čistosti pisati ni mnogo potreba, le navesti k razmišljanju o ti stvari, ki se razume sama ob sebi, je treba.

S tem, mislim, da sem izvršil nalogo, katero si mi dal, cenjeni sodrugi, in to boljše kot pa da bi Ti podal „na kratko“ celo vrsto receptov, tako na kratko, da bi me nikdo niti ne razumel.

Dr. Max Popper (Praga).